DOI: 10.59560/18291155-2026.3-202

ԼՈՒՍԻՆԵ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ
Հայաստանի Հանրապետության
Սահմանադրական դատարանի աշխատակազմի
իրավախորհրդատվական վարչության
փորձագիտական-վերլուծական բաժնի
գլխավոր մասնագետ,
Ռուս-հայկական համալսարանի
3-րդ կուրսի ասպիրանտ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՏՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՅԱՑՐԱԾ՝ ՀԱՅՑԱԴԻՄՈՒՄԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ ՄԵՐԺԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ԴԵՄ ԲԵՐՎԱԾ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԲՈՂՈՔԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՎ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՅԱՑՐԱԾ ՈՐՈՇՄԱՆ ՎՃՌԱԲԵԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳՈՎ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԱՆՀՆԱՐԻՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐՐ ՀԱՆԴԻՍԱՑՈՂ՝ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Ամփոփագիր

Սույն հոդվածում քննարկվում է Հայաստանի Հանրապետությունում ներկայիս օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված վերաքննիչ դատարանի որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման անհնարինության հարցը՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ անձի արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող բողոքարկման իրավունքի լույսի ներքո:

Սույն հետազոտության նպատակն է գործող իրավակարգավորումների համալիր ուսումնասիրության արդյունքում հիմնավորել հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված վերաքննիչ դատարանի որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման իրավական հնարավորության անհրաժեշտությունը:

Ուսումնասիրության արդյունքում հեղինակի կողմից անդրադարձ է կատարվում Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի տարր հանդիսացող բողոքարկման իրավունքի էության բացահայտմանը, վճռաբեկ բողոքի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանի կողմից դատական ակտերի վերանայմանն ու դրա նշանակությանը՝ նշյալ սահմանադրական իրավունքի ապահովման համատեքստում, հայցադիմումի

ընդունումը մերժելու մասին որոշման քաղաքացիադատավարական էությանն ու դրա արդյունքում՝ անձի համար վրա հասնող հետևանքներին, ինչպես նաև հեղինակի կողմից առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման անհնարինության հարցը քննարկվում է նաև Սահմանադրության 75-րդ հոդվածով ամրագրված՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կառուցակարգերի և ընթացակարգերի առկայության սահմանադրաիրավական հրամայականի լույսի ներքո:

Հիմնաբառեր. հայցադիմում, վճռաբեկ բողոք, արդյունավետ դատական պաշտպանություն, բողոքարկման իրավունք:

1.1. Ընդհանուր դրույթներ

Սահմանադրության՝ **«Դատական պաշտպանության իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններ դիմելու իրավունքը»** վերտառությամբ 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք[1]:

Արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի արժեբանական հիմքում ընկած է մարդու իրավունքների և ազատությունների՝ դատական կարգով պաշտպանության սահմանադրահեն գաղափարը, ուստի՝ խնդրո առարկա սահմանադրական իրավունքը հանդես է գալիս իբրև այլ հիմնական իրավունքների

[1] Սահմանադրական դատարանը բազմիցս անդրադարձել է արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը՝ այդ առնչությամբ, մասնավորապես, արտահայտելով ներքոնշյալ իրավական դիրքորոշումները.

- «Անձի դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքից ածանցվում է պետության պոզիտիվ պարտականությունը՝ ապահովել այն թե՛ նորմաստեղծ, թե՛ իրավակիրառման գործունեություն իրականացնելիս: Դա ենթադրում է, մի դեպքում, օրենսդրի պարտականությունը՝ լիարժեք դատական պաշտպանության հնարավորություն և մեխանիզմներ ամրագրել օրենքներում, մյուս կողմից, իրավակիրառողի պարտականությունը՝ առանց բացառությունների քննարկման ընդունել անձանց՝ օրինական կարգով իրենց ուղղված դիմումները, որոնցով նրանք հայցում են իրավական պաշտպանություն իրենց իրավունքների ենթադրյալ խախտումներից» ***(2007 թվականի նոյեմբերի 28-ի ՍԴՈ-719 որոշում):***

- «(...) դատավարական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստազրկել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ» ***(2015 թվականի դեկտեմբերի 22-ի ՍԴՈ-1249 որոշում):***

- «Դատարան դիմելու՝ անձի իրավունքի իրացման երաշխավորումն իրավական առաջնահերթ նախապայման է անձի սահմանադրական իրավունքներն ու ազատությունները դատական կարգով պաշտպանելու համար» ***(2016 թվականի մարտի 10-ի ՍԴՈ-1257 որոշում):***

և ազատությունների պաշտպանությանը միտված ուրույն սահմանադրական իրավունք-երաշխիք: Այլ խոսքով՝ **արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքը երաշխավորում է անկախ և անաչառ դատական համակարգի միջոցով մարդու իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանությունը՝ թույլ չտալով դրանք վերածել երևութական արժեքների:**

Այսպիսով՝ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածով երաշխավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի կարևոր բաղադրիչներից մեկը դատական ակտի բողոքարկման իրավունքն է[1]: *Դատական բողոքարկման ինստիտուտն այն առանցքային իրավական գործիքակազմն է, որը հնարավորություն է տալիս որոշակի ընթացակարգի միջոցով գործնականում ապահովել դատական սխալների բացահայտումը և ուղղումը՝ դրանով իսկ նպաստելով արդարադատության նպատակների գործնականում իրականացմանը, որպիսի պայմաններում դատավարության կողմը կարող է ակնկալել իր իրավունքներին և օրինական շահերին առնչվող դատական ակտի վերանայում վերադաս դատարանի անկախ դատավորի կամ դատավորների կազմի կողմից:* Այս իմաստով՝ դատական բողոքարկման իրավունքի առանցքային գործառույթը հանգում է, ի թիվս այլնի, նաև նրան, որ դատական բողոքարկմամբ համապատասխան սխալները շտկելու

[1] Արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի բաղադրատարր՝ դատական բողոքարկման հնարավորության վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի արտահայտած դիրքորոշումները հանգում են հետևյալին.

- «(...) Բողոքարկման ինստիտուտի ողջ տրամաբանությունը՝ ընդհանրապես, և արդարադատության համակարգի ներսում՝ մասնավորապես, հանգում է նրան, որ մի օղակի ապօրինի վարքագծի վիճարկումը հասցեագրված լինի բացառապես վերադաս ատյանին: Այս տրամաբանությամբ է կառուցված ՀՀ արդարադատական համակարգի ներսում բողոքարկման ողջ մեխանիզմը» ***(2007 թվականի նոյեմբերի 28-ի ՍԴՈ-719 որոշում):***

- «(...) սահմանադրորեն նախատեսված է խախտված իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության (դրա արդյունավետության) երաշխավորման առանձնահատուկ այնպիսի ինստիտուտ, ինչպիսին վերադաս դատարանի կողմից դատական ակտի վերանայման՝ անձի իրավունքն է (դատական բողոքարկումը (...)): Վերջինս նաև անձի իրավունքների դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրականացման խնդրում պետության առաջնային պարտականություն է՝ որոշակի ընթացակարգի, այդ թվում՝ դատական հնարավոր սխալների ուղղման միջոցով արդարադատության նպատակների իրագործումը» ***(2011 թվականի փետրվարի 8-ի ՍԴՈ-936 որոշում):***

- «(...) Դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի նպատակը ոչ միայն ներկայացված պահանջի մերժման կամ բավարարման իրավաչափության ստուգումն է: Այս ինստիտուտն այն հիմնական և էական իրավական երաշխիքն է, որի միջոցով ապահովվում է ստորադաս դատարանի կողմից արդար դատաքննության իրավունքի հիմնական բաղադրատարրերի, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասով և Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դատավարական երաշխիքների պահպանումը: Բոլոր այն դեպքերում, երբ առաջին ատյանի դատարանը չի պահպանել հիշյալ դատավարական երաշխիքները, քաղաքացին չունենալով վերաքննության իրավունք, ըստ էության զրկվում է իր գործի արդար դատաքննության իրավունքն արդյունավետորեն իրացնելու հնարավորությունից և արդար դատաքննության իրավունքի խախտման դեմ պաշտպանության արդյունավետ միջոցից» ***(2012 թվականի հուլիսի 18-ի ՍԴՈ-1037 որոշում):***

հնարավորություն ընձեռելը նպաստում է նաև արդարադատության համակարգի նկատմամբ հանրության վստահության բարձրացմանն այն հաշվառմամբ, որ անձը ձեռք է բերում վերադաս դատարանում իր նկատմամբ կայացված դատական ակտի վերաքննության իրական հնարավորություն՝ վերջնարդյունքում ակնկալելով ստանալ օրինական և հիմնավորված դատական ակտ:

Անդրադառնալով միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկմանը՝ որպես անձի իրավունքների դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի բաղադրատարր, Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2010 թվականի նոյեմբերի 2-ի ՍԴՈ-922 որոշմամբ նշել է. *«(…) օրենսդիրը տարբերակում է միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկման երկու հիմնական կարգ, այն է՝ բողոքարկում գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման շրջանակներում՝ «հետաձգված բողոքարկում», և միջանկյալ դատական ակտի անմիջական բողոքարկում: **Եթե վարույթի հետագա ընթացքը կասեցնող միջանկյալ դատական ակտի դեմ իրավական պաշտպանության միակ հնարավոր միջոցը դրա անմիջական բողոքարկումն է և ըստ այդմ օրենսդրից պահանջվում է նախատեսել տվյալ ակտի անմիջական բողոքարկման կարգ,** ապա չկասեցված և շարունակվող վարույթի ընթացքում ընդունված միջանկյալ դատական ակտի բողոքարկման նշված երկու կարգերի միջև ընտրությունն օրենսդրի հայեցողության շրջանակում է»* **(ընդգծումը՝ հեղ.):**

Այս համատեքստում՝ գտնում ենք, որ *թեև օրենսդրի հայեցողությունն է սահմանել վերաքննության և/կամ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա միջանկյալ դատական ակտերի շրջանակը, այնուամենայնիվ, դրանց բողոքարկելիության կարգի հիմքում պետք է դրվեն ինչպես դրանց **վարույթային առանձնահատկությունները (վարույթի ընթացքը կասեցնող կամ խոչընդոտող բնույթ ունենալը),** այնպես էլ դրանցով **վրա հասնող հետևանքները**՝* իբրև գերնպատակ ունենալով մարդու հիմնական իրավունքների և ազատությունների անխախտելիությունը, ներառյալ՝ դատական պաշտպանության արդյունավետության երաշխավորումը:

1.2. Վճռաբեկ բողոքի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանի կողմից դատական ակտերի վերանայումը

Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակը բացահայտվում է Սահմանադրության՝ **«Վճռաբեկ դատարանը»** վերտառությամբ 171-րդ հոդվածում, համաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում բարձրագույն դատական ատյանը, բացառությամբ սահմանադրական արդարադատության ոլորտի, Վճռաբեկ դատարանն է, որը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակում վերանայելու միջոցով ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը, ինչպես նաև վերացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները:

Այսպիսով՝ Վճռաբեկ դատարանի հիմնարար սահմանադրաիրավական առաքելությունն է ապահովել օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը, որն ուղղված է, ի թիվս այլնի, ապահովելու դատական ակտերի արդարացիությունը, կանխատեսելիությունը և որոշակիությունը: Վճռաբեկության կարգով բողոքարկումը բնութագրվում է որոշակի նպատակային նշանակությամբ, որից և բխում են վերջինիս համապատասխան գործառութային առանձնահատկությունները: Մասնավորապես՝ Վճռաբեկ դատարանը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայելու միջոցով.

(1) *ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը,*

(2) *վերացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները:*

Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակի, վերջինով պայմանավորված՝ գործառութային լիազորությունների և բողոքաբերների և ողջ իրավակիրառ պրակտիկայի համար Վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերի կարևորության բացահայտման տեսանկյունից հատկանշական է Սահմանադրական դատարանի՝ 2007 թվականի ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 որոշումը, որի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. *«(...) ՀՀ վճռաբեկ դատարանի գործունեության՝ օրենքով նախանշված նպատակները պայմանավորված են այդ մարմնի սահմանադրաիրավական կարգավիճակով: Օրենքի միատեսակ կիրառությունը, ճիշտ մեկնաբանությունն ապահովելը՝ որպես նաև իրավունքի զարգացմանը նպաստելու միջոցներ, կառուցակարգային փոխկապակցված գործառույթներ են, հետապնդում են իրավաչափ նպատակներ և երաշխիք են վճռաբեկ դատարանի կողմից սփորադաս դատարանների դատական ակտերը վերանայելու ընթացակարգային լիազորությունների իրականացման համար:* ***Այդպիսի երաշխիք է նաև դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտը՝ նյութական և ընթացակարգային օրենսդրական այնպիսի կարգավորմամբ, որն ապահովի անձի իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ և լիարժեք իրականացում»***[1] (ընդգծումը՝ հեղ.):

Այսպիսով՝ հաշվի առնելով Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական առաքելությունը՝ գտնում ենք, որ վերջինիս վրա է դրված, ի թիվս այլնի, նաև ստորադաս դատարանների համար *ուղղորդող և կանխորոշիչ նշանակություն ունեցող մեկնաբանություններ տալու սահմանադրաիրավական գործառույթը, որի*՝

[1] Տե՛ս նաև Սահմանադրական դատարանի 2015 թվականի մարտի 3-ի ՍԴՈ-1192 որոշումը:

*Սահմանադրությանը համահունչ կենսագործումը **մարդու հիմնական իրավունքների և ազատությունների երաշխավորման գրավականն է:***

Վերադաս դատարանների կողմից գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտերի վերանայման հարցի վերաբերյալ առանցքային նշանակություն ունեցող դիրքորոշումներ են արտահայտվել Սահմանադրական դատարանի 2019 թվականի մայիսի 7-ի ՍԴՈ-1459 որոշման շրջանակներում, որում, մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանը, համադրելով Վճռաբեկ դատարանի գործառույթների վերաբերյալ սահմանադրական կարգավորումը վերաքննիչ դատարանների գործառույթն ամրագրող՝ Սահմանադրության 172-րդ հոդվածի հետ, համաձայն որի՝ վերաքննիչ դատարաններն առաջին ատյանի դատարանների դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայող դատական ատյան են, արձանագրել է, որ.

«(…)

1) վերընթաց վերանայման սահմանափակման սկզբունքն ածանցվում է Սահմանադրության հիշյալ պահանջներից՝ համակցված Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ, և ենթադրում է վերանայման ծավալի սահմանափակում՝ առաջին ատյանի դատարաններից մինչև Վճռաբեկ դատարան՝ «որքան ավելի բարձր է դատական ատյանը, այնքան ավելի սահմանափակ է վերանայման ծավալը» կանոնի համաձայն,

2) ըստ էության դատական ակտերի վերանայումը վերադաս դատարանների հիմնական գործառույթն է՝ արդարադատության էությունը, իսկ նրանց այլ լիազորությունների շրջանակն օրենսդրի կողմից՝ Սահմանադրությամբ կանխորոշված դեպքերից բացի, կարող է էլ ավելի սահմանափակվել՝ ելնելով արդյունավետ դատական պաշտպանության հիմնական իրավունքի իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր ապահովելու անհրաժեշտությունից,

(…)»:

Նույն որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. *«(…) օրենքով թույլատրվելու դեպքում **գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտերի վիճարկումը վճռաբեկ ատյանում պետք է լինի բացառություն, այլ ոչ թե կանոն**՝ այնպես, ինչպես վերաքննիչ ատյանում չեն կարող վիճարկվել առաջին ատյանի դատարանի բոլոր միջանկյալ դատական ակտերը»:*

Վերոգրյալի հաշվառմամբ՝ արձանագրում ենք, որ սահմանադրական վերաբերելի կարգավորումները չեն պահանջում, որպեսզի քաղաքացիական գործով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած բոլոր միջանկյալ դատական ակտերն անվերապահորեն ենթակա լինեն բողոքարկման վերաքննության կարգով, այն չի ենթադրում նաև քաղաքացիական գործով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ բողոքարկման ենթակա միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ

բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված բոլոր որոշումների բողոքարկման հնարավորություն վճռաբեկության կարգով: Այսպես.

Սահմանադրությամբ երաշխավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող բողոքարկման իրավունքի իրականացման կարգը, **այդ թվում նաև՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա դատական ակտերը,** սահմանում է օրենսդիրը, որի նպատակն արդարադատության պատշաճ իրականացման ապահովումն է:

Օրենսգրքի՝ **«Վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա դատական ակտերը»** վերտառությամբ 388-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վճռաբեկ դատարանը վճռաբեկ բողոքի հիման վրա սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով քննում է վերաքննիչ դատարանի եզրափակիչ և միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքները:

Փաստորեն՝ օրենսդիրը վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքները Վճռաբեկ դատարանի կողմից քննվելու իրավական հնարավորությունը պայմանավորել է համապատասխան դատական ակտի՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկելի լինելու՝ Օրենսգրքով ուղղակի նախատեսված լինելու հանգամանքի հետ: Այսինքն՝ *վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը վճռաբեկության կարգով ենթակա են բողոքարկման միայն այն դեպքում, երբ նման բողոքարկման հնարավորությունը նախատեսված է Օրենսգրքով:*

Օրենսգրքի վիճարկվող՝ **«Վերաքննիչ դատարանի որոշման օրինական ուժի մեջ մտնելը»** վերտառությամբ 387-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից մեկ ամիս հետո: Այլ եզրափակիչ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից 15 օր հետո, բացառությամբ գործի վարույթը հաշտության համաձայնությամբ ավարտելու մասին, ինչպես նաև վերաքննիչ բողոքից հրաժարվելու հիմքով վերաքննիչ վարույթը կարճելու մասին որոշումների: Վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումը բացառիկ դեպքերում կարող է հրապարակման պահից հայտարարվել օրինական ուժի մեջ մտած, եթե դա չանելն անխուսափելիորեն կառաջացնի ծանր հետևանքներ գործին մասնակցող անձի համար:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված՝ պարտատերերի պահանջների հաստատման կապակցությամբ կայացված որոշումների դեմ բերված, ինչպես նաև գնումների հետ կապված վեճերով կայացված վճիռների դեմ բերված բողոքների քննության արդյունքով, ինչպես նաև բողոքից հրաժարվելու և գործը հաշտության

համաձայնությամբ ավարտելու կապակցությամբ վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:

Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանի՝ սույն հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերում չնշված որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում կայացման պահից, բացառությամբ վերաքննիչ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին որոշման, որն ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից 15 օր հետո:

Վերոհիշյալ իրավակարգավորումների համակարգային ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վերաքննիչ դատարանի՝ *վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա միջանկյալ դատական ակտերի շրջանակից դուրս են մնացել քաղաքացիական գործով առաջին ատյանի դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի,* ***այդ թվում՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումների դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված որոշումները,*** *քանի որ առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումների դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումները օրինական ուժի մեջ են մտնում* ***կայացման պահից:***

Այլ խոսքով՝ քաղաքացիական գործով առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումների համար օրենսդրի կողմից սահմանվել է **միաստիճան բողոքարկման համակարգ**, այն է՝ այդ դատական ակտերի վերանայում վերաքննության կարգով, որից հետո Վճռաբեկ դատարան դիմելու իրավական հնարավորություն նախատեսված չէ:

1.3. Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման քաղաքացիադատավարական էությունն ու դրա արդյունքում՝ անձի համար վրա հասնող հետևանքները՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման համատեքստում

Օրենսգրքով նախատեսված են իրավական կառուցակարգեր, որոնց շրջանակներում առաջին ատյանի դատարանն իրավասու է գնահատել հայցադիմումի ընդունելիությանն առնչվող պահանջների և պայմանների պահպանվածությունը: Այդ իրավական կառուցակարգերի շարքին է դասվում նաև **հայցադիմումի ընդունման մերժումը, որը, որոշակի իրավական հիմքերի առկայության դեպքում, խոչընդոտում է դատարանում գործի (վարույթի) հարուցմանը՝ բացառելով արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացումը:**

Օրենսգրքի՝ **«Հայցադիմումի ընդունումը մերժելը»** վերտառությամբ 126-րդ հոդվածի 1-ին մասով սպառիչ կերպով թվարկած են առաջին ատյանի դատարանի կողմից հայցադիմումի ընդունումը մերժելու հիմքերը: Այսպես՝ առաջին ատյանի դատարանը մերժում է հայցադիմումի ընդունումը, եթե՝

- գործը ենթակա չէ քննության քաղաքացիական դատավարության կարգով.

- նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով գործի վերաբերյալ առկա է դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած եզրափակիչ դատական ակտ, բացառությամբ հայցը (դիմումը) առանց քննության թողնելու մասին որոշման.

- նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով գործի վերաբերյալ առկա է արբիտրաժի վճիռ, ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշում կամ նոտարի կողմից գումարի բռնագանձման պահանջով արձակված կարգադրություն, բացառությամբ դատարանի կողմից արբիտրաժի վճիռը կամ ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը հարկադիր կատարման ներկայացնելը կամ նոտարի կողմից գումարի բռնագանձման պահանջով կարգադրություն արձակվելը մերժելու դեպքի.

- նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով գործի վերաբերյալ առկա է հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշում.

- հայցը ներկայացվել է Օրենսգրքի 140-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջների խախտմամբ.

- հայցադիմումում ձևակերպված հայցապահանջն ակնհայտորեն ոչ իրավաչափ է (հայցն ակնհայտորեն ենթակա է լինելու մերժման՝ անկախ դրա հիմքում դրված փաստերից).

- հայցադիմում է ներկայացրել դրա իրավունքն ակնհայտորեն չունեցող անձը:

Այսպիսով՝ ***հայցադիմումի ընդունումը մերժելու դատավարական հիմք են այնպիսի խոչընդոտները, որոնց շրկումն անհնար է և որոնց առկայությունը բացառում է վարույթ (քաղաքացիական գործ) հարուցելու հնարավորությունը***՝ հանգեցնելով անձի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման անհնարինության:

Նշյալից ածանցյալ՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու իրավական հետևանք է այդ որոշման նախադատելիությունը, որը բացառում է հետագայում նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով նոր վարույթի (քաղաքացիական գործի) հարուցումը, քանի որ նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման առկայությունը հայցադիմումի ընդունումը մերժելու ինքնուրույն հիմք է (Օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետ):

Միևնույն ժամանակ, հայցադիմումի ընդունումը մերժելու իրավական կառուցակարգն ունի նաև *«կանխարգելիչ» բնույթ*, քանի որ վերջինս բացառում է անհիմն քաղաքացիական գործերի հարուցումը՝ դրանով իսկ նպաստելով դատական խնայողության սկզբունքի ապահովմանն ու դատարանների ծանրաբեռնվածության նվազեցմանը:

Այսպիսով՝ **հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումը, թեև Օրենսգրքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխան, չի համարվում**

եզրափակիչ դատական ակտ և, ըստ այդմ՝ դասվում է միջանկյալ դատական ակտերի ցանկին, սակայն, առհասարակ, բացառելով գործի ըստ էության քննությունը («եզրափակելով» դեռևս չսկսված վարույթը), ունի ուրույն իրավական բնույթ, որով պայմանավորված էլ այն առանձնանում է մյուս միջանկյալ դատական ակտերի շրջանակից[1]**:**

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ փաստում ենք, որ **հայցադիմումի ընդունումը մերժելու իրավական հետևանքներն արտահայտվում են երեք տարրերի համադրությամբ.**

(1) *հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման ընդունման արդյունքում՝ վարույթի հարուցման անհնարինությամբ և, ըստ այդմ՝ անձի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման անիրագործելիությամբ,*

(2) *հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման առկայության պայմաններում՝ նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով նոր հայցադիմումը վարույթ ընդունելու անհնարինությամբ, այն է՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման նախադատելիությամբ,*

(3) *հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ արդյունավետ դատական պաշտպանության որոշ երաշխիքների պահպանմամբ՝ վերադաս դատական ատյաններում համապատասխան դատական ակտի բողոքարկման իրավունքի իրացմամբ:*

Ողջ վերոշարադրյալի լույսի ներքո՝ հիմք ընդունելով հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման վարութային առանձնահատկությունները, ինչպես նաև այդ որոշման հետևանքային ազդեցությունը՝ գտնում ենք, որ **օրենսդրի կողմից խնդրո առարկա որոշման համար միաստիճան բողոքարկման համակարգի նախատեսումը (այն է՝ բացառապես վերաքննության կարգով) այն պարագայում, երբ սույն որոշումը խոչընդոտում է վարույթի հետագա ընթացքը՝ բացառելով նույն անձանց միջև նույն առարկայի մասին և միևնույն փաստական հիմքերով նոր հայցադիմումի վարույթ ընդունումը, չի ապահովում Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացումը:** Այլ կերպ՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված **որոշումը պետք է հանդիսանա վճռաբեկության կարգով անմիջական բողոքարկման առարկա՝ ապահովելով անձի արդյունավետ դատական**

[1] Հարկ է նկատի ունենալ, որ միջանկյալ դատական ակտերի ցանկն Օրենսգրքում սպառիչ կերպով թվարկված չէ, այլ նախատեսված է «մնացորդային» սկզբունքով: Մասնավորապես՝ Օրենսգրքի՝ **«Քաղաքացիական գործերով դատական ակտերը և դրանց պարտադիր լինելը»** վերտառությամբ 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սպառիչ կերպով թվարկված են եզրափակիչ դատական ակտերը, իսկ նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ միջանկյալ դատական ակտեր են սույն հոդվածի 2-րդ մասում չնշված որոշումները, որոնք կայացվում են առանձին ակտի ձևով կամ արձանագրային որոշմամբ: Այսինքն՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումը համարվում է միջանկյալ դատական ակտ, քանի որ վերջինս թվարկված չէ եզրափակիչ դատական ակտերի սպառիչ ցանկում:

պաշտպանության և վերջինիս բաղադրատարր հանդիսացող՝ բողոքարկման իրավունքի իրացումը:

Այս համատեքստում կարևոր է կրկին ընդգծել, որ Վճռաբեկ դատարանի հիմնարար սահմանադրաիրավական առաքելությունն է ապահովել օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը՝ ուղղված, ի թիվս այլնի, դատական ակտերի արդարացիության, կանխատեսելիության և որոշակիության ապահովմանը, **ինչպիսի առաքելության պատշաճ իրագործումը հնարավոր չէ առանց անձի՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացմանը խոչընդոտող դատական ակտերի վճռաբեկության կարգով բողոքարկման իրավունքի իրացման ռեալ կառուցակարգերի առկայության:**

1.4. Առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման անհնարինությունը՝ Սահմանադրության 75-րդ հոդվածով ամրագրված՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կառուցակարգերի և ընթացակարգերի առկայության սահմանադրաիրավական հրամայականի լույսի ներքո

Սահմանադրության՝ **«Հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացման կազմակերպական կառուցակարգերը և ընթացակարգերը»** վերտառությամբ 75-րդ հոդվածի համաձայն՝ իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր[1]:

Սահմանադրության վերոնշյալ պահանջն ուղղված է Սահմանադրությամբ ամրագրված հիմնական իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ և

[1] Սահմանադրական դատարանը, 2020 թվականի հունիսի 18-ի ՍԴՈ-1546 որոշման մեջ անդրադառնալով Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի բովանդակությանը, արձանագրել է, որ *«(…) ցանկացած օրենսդրական կարգավորում, այլ ոչ թե միայն որևէ հիմնական իրավունքի կամ ազատության սահմանափակում, պետք է նպատակ ունենա և ապահովի բոլոր հիմնական իրավունքների (1) արդյունավետ իրականացման համար (2) անհրաժեշտ (3) կազմակերպական (4) կառուցակարգեր և (5) ընթացակարգեր: Միայն բոլոր այս պայմանների միաժամանակյա առկայությունը ցանկացած օրենսդրական կարգավորման մեջ, առավել ևս որևէ հիմնական իրավունք կամ ազատություն սահմանափակող օրենսդրական կարգավորման մեջ, կարող է ապահովել դրա համապատասխանությունը Սահմանադրությանը»:*

2020 թվականի դեկտեմբերի 8-ի ՍԴՈ-1571 որոշման շրջանակներում Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. *«Պետությունը պետք է ստեղծի անհրաժեշտ երաշխիքներ մարդու իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրացման համար: Պետությունը պարտավորվում է ոչ միայն ճանաչել, պահպանել և պաշտպանել իրավունքները և ազատությունները, այլև ստեղծել պետական-իրավական այնպիսի կառուցակարգեր, որոնք արդյունավետ ձևով կարող են կանխել, վերացնել դրանց ցանկացած խախտումներ, վերականգնել խախտված իրավունքներն ու ազատությունները»:*

իրական կենսագործմանը, քանի որ իրավունքի կամ ազատության սոսկ ամրագրումը բավարար չէ տրված իրավական հնարավորության լիարժեք իրացման համար, **ուստի՝ համապատասխան կառուցակարգերի և ընթացակարգերի օրենսդրական ամրագրումն անհրաժեշտ երաշխիք է հիմնական իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրացումն ապահովելու հարցում:**

Հանրային իշխանությունը պետք է երաշխավորի մարդու իրավունքների և ազատությունների ամբողջական և լիարժեք պաշտպանությունը, ի թիվս այլնի, նաև արդարադատության իրականացման բացառիկ առաքելություն ունեցող դատական համակարգի միջոցով՝ ապահովելով արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի կենսագործման համար անհրաժեշտ կառուցակարգեր:

Այս համատեքստում՝ արձանագրում ենք, որ օրենսդիրը, ի միտն ունենալով անձի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման արդյունավետ կառուցակարգերի առկայության անհրաժեշտությունը, նախատեսել է հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման բողոքարկման իրավական հնարավորություն՝ սահմանափակվելով բացառապես վերաքննության կարգով բողոք ներկայացնելու ընթացակարգերի սահմանմամբ, այլ խոսքով՝ նախատեսել է միաստիճան բողոքարկման համակարգ:

Մինչդեռ, վերոգրյալի լույսի ներքո՝ հիմք ընդունելով հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման հետևանքային ազդեցությունն անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման հարցում, գնահատման առարկա դարձնելով օրենսդրի կողմից նախատեսված այն իրավակարգավորումը, որի ուժով՝ առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումը ուժի մեջ է մտնում **կայացման պահից,** ըստ այդմ՝ հանգեցնելով նշյալ որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման անհնարինության, գտնում ենք, որ **խնդրո առարկա օրենսդրական կարգավորումը չի ապահովում Սահմանադրության 75-րդ հոդվածով սահմանված պահանջների արդյունավետ կենսագործումը՝ որպես հետևանք հանգեցնելով անձի արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի խախտման:**

Վերոգրյալի առնչությամբ փաստում ենք, որ **օրենսդիրը, առաջին հերթին, պետք է սահմանի անհրաժեշտ կազմակերպական այնպիսի կառուցակարգեր և ընթացակարգեր, որոնք կապահովեն կոնկրետ անձի կողմից՝** հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացված որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկման հնարավորությունը, **քանզի նման օրենսդրական հնարավորություն չնախատեսելը խաթարում է Սահմանադրությամբ**

երաշխավորված՝ անձի արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի էությունը:

2. Եզրակացություններ

Այսպիսով՝ ներկայիս օրենսդրական կարգավորումը՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 387-րդ հոդվածն այնքանով, որքանով նախատեսում է, որ առաջին ատյանի դատարանի կայացրած՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումն ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից, **չի ապահովում Սահմանադրության 75-րդ հոդվածով սահմանված պահանջների արդյունավետ կենսագործումը՝ որպես հետևանք հանգեցնելով Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված՝ անձի արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի խախտման:**

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված վերաքննիչ դատարանի որոշման վճռաբեկության կարգով բողոքարկումը **չպետք է բացառվի՝ հիմք ընդունելով նշյալ որոշման հետևանքային ազդեցությունն անձի՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման հարցում:** Օրենսդիրը, ի միտն ունենալով անձի դատական պաշտպանության իրավունքի, այդ թվում՝ դրա բաղադրատարր կազմող՝ բողոքարկման իրավունքի իրացման արդյունավետ կառուցակարգերի առկայության անհրաժեշտության սահմանադրահեն գաղափարը, պետք է առաջնորդվի այն մոտեցմամբ, համաձայն որի՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշման դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված վերաքննիչ դատարանի որոշումը ենթակա է վճռաբեկության կարգով բողոքարկման:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի և գրականության ցանկ

1. ՀՀ Սահմանադրություն (2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի փոփոխություններով, ՀՀՊՏ 2015.12.21/ հատուկ թողարկում, հոդ. 1118):

2. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 2018 թվականի փետրվարի 9-ին, ՀՀՊՏ 2018.03.05/16(1374) Հոդ.208):

3. **Лебедев М.Ю.** Гражданский процесс: Краткий курс лекций / М.Ю. Лебедев, Ю.В. Францифоров, А.Н. Балашов. - М.: Юрайт. – 232 с.

4. **Борисова Е.А.** Апелляция, кассация, надзор по гражданским делам: Учебное пособие. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд.: Норма: ИНФРА-М, 2024. – 376 с.

ВОПРОС НЕВОЗМОЖНОСТИ ОБЖАЛОВАНИЯ В КАССАЦИОННОМ ПОРЯДКЕ РЕШЕНИЯ АПЕЛЛЯЦИОННОГО СУДА, ВЫНЕСЕННОГО ПО РЕЗУЛЬТАТАМ РАССМОТРЕНИЯ АПЕЛЛЯЦИОННОЙ ЖАЛОБЫ НА ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУДА ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ ОБ ОТКАЗЕ В ПРИНЯТИИ ИСКОВОГО ЗАЯВЛЕНИЯ, В КОНТЕКСТЕ ПРАВА НА ОБЖАЛОВАНИЕ, ЯВЛЯЮЩЕГОСЯ НЕОТЪЕМЛЕМЫМ ЭЛЕМЕНТОМ ПРАВА НА ЭФФЕКТИВНУЮ СУДЕБНУЮ ЗАЩИТУ

Аннотация

В данной статье рассматривается вопрос о невозможности обжалования в кассационном порядке решения апелляционного суда, вынесенного по результатам рассмотрения апелляционной жалобы на определение об отказе в принятии искового заявления, в условиях действующего правового регулирования Республики Армения — в свете права на обжалование как неотъемлемого элемента права на эффективную судебную защиту, гарантированного Конституцией.

Целью настоящего исследования является обоснование необходимости правовой возможности обжалования в кассационном порядке решения апелляционного суда, вынесенного по результатам рассмотрения апелляционной жалобы на определение об отказе в принятии искового заявления, на основе комплексного анализа действующих правовых норм.

В ходе исследования автор раскрывает сущность права на обжалование судебного акта как элемента права на эффективную судебную защиту, закрепленного в части 1 статьи 61 Конституции, автор обращается к пересмотру судебных актов Кассационным судом на основании кассационной жалобы и его значению в контексте обеспечения указанного конституционного права, к гражданско-процессуальной сущности определения об отказе в принятии искового заявления и вытекающим из него последствиям для лица, а вопрос о невозможности обжалования в кассационном порядке решения апелляционного суда, вынесенного по результатам рассмотрения апелляционной жалобы на определение суда первой инстанции об отказе в принятии искового заявления, рассматривается автором также в свете конституционно-правового императива, закрепленного в статье 75 Конституции, о наличии необходимых механизмов и процедур для эффективной реализации основных прав и свобод.

Ключевые слова: исковое заявление, кассационная жалоба, эффективная судебная защита, право на обжалование.

THE ISSUE OF THE IMPOSSIBILITY OF CASSATION APPEAL OF THE DECISION RENDERED BY THE COURT OF APPEAL FOLLOWING THE EXAMINATION OF THE APPEAL AGAINST THE RULING OF THE COURT OF FIRST INSTANCE ON REFUSAL TO ACCEPT A STATEMENT OF CLAIM, IN THE CONTEXT OF THE RIGHT TO APPEAL AS A CONSTITUENT ELEMENT OF THE RIGHT TO EFFECTIVE JUDICIAL PROTECTION

Annotation

This article discusses the issue of the impossibility of appealing in cassation proceedings the decision rendered by the court of appeal following the examination of the appeal against the ruling on refusal to accept a statement of claim, under the current legal regulations of the Republic of Armenia, in the light of the right to appeal as a constituent element of the right to effective judicial protection guaranteed by the Constitution.

The aim of this research is to substantiate the necessity of the legal possibility of appealing in cassation proceedings the decision rendered by the court of appeal following the examination of the appeal against the ruling on refusal to accept a statement of claim, based on a comprehensive study of the current legal regulations.

In the course of the research, the author addresses the essence of the right to appeal a judicial act as an element of the right to effective judicial protection enshrined in Part 1 of Article 61 of the Constitution, the review of judicial acts by the Court of Cassation on the basis of a cassation appeal and its significance in the context of ensuring the said constitutional right, the civil procedural nature of the ruling on refusal to accept a statement of claim and the consequences arising therefrom for the person, as well as the issue of the impossibility of cassation appeal of the decision rendered by the court of appeal following the examination of the appeal against the ruling of the court of first instance on refusal to accept a statement of claim, is examined by the author in the light of the constitutional-legal imperative enshrined in Article 75 of the Constitution on the existence of necessary institutions and procedures for the effective realization of fundamental rights and freedoms.

Keywords: statement of claim, cassation appeal, effective judicial protection, right to appeal.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 02.09.2026 թ., տրվել է գրախոսության 05.09.2026 թ., ընդունվել է տպագրության 28.09.2026 թ.: